

Kehojen koreografia – kamppailu ruumiista vaille turvapaikkaa

SAMU PEHKONEN & EEVA PUUMALA

Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus, Tampereen yliopisto

Pehkonen, Samu & Eeva Puumala (2008). Kehojen koreografia – kamppailu ruumiista vaille turvapaikkaa [Corporeal choreographies – struggle over bodies without asylum]. Terra 120: 3, 159–168.

Our article stresses the importance of movement in the transformation of known places into experience-rich lived spaces by introducing the idea of choreography. The analysis is based on interviews with asylum seekers who have either received a temporary residence permit or have been detained in Finland. The interviews exemplify how failed asylum seekers negotiate their agency and articulate their identity through their movements in these spaces. This article aims at discovering whether, through movement, space for understanding and engaging with the “other” could emerge. We show that instead of focusing on the institutional identity of an *asylum seeker* it is possible to reach more refined and complex ways of understanding agency and being. We suggest directing attention at movement and motion in the precarious spaces of living everyday life as a failed asylum seeker. We thus suggest that asylum seekers and the administrative systems into which they enter represent two different perspectives and logics that do not easily engage with each other in dialogue. One logic is focused on lived experience, the other is knowledge-oriented. This tension between governmental logic and phenomenological life-world materializes in asylum-seeking bodies, situating them into spaces of temporality and precariousness.

Samu Pehkonen & Eeva Puumala, Tampere Peace Research Institute, University of Tampere, FI-33014 University of Tampere, Finland. E-mails: <samu.pehkonen@uta.fi>, <eeva.puumala@uta.fi>

Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeusjulistuksen 14. artikla toteaa, että ”jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa”. Kun turvapaikanhakija saapuu Suomeen, hänen kertomustaan punnitaan ihmisoikeusjulistuksen sijaan Geneven pakolais-sopimuksen (1951) valossa. Siinä pakolaisen statukseen on oikeutettu henkilö,

jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuuluminen tai poliittisen mielipiteen johdosta, oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon johdosta haluton turvautumaan sanotun maan suojaan; tai joka olematta minkään maan kansalainen oleskelee entisen pysyvän asuinmaansa ulkopuolella ja edellä mainittujen seikkojen tähden on kykenemätön tai sanotun pelon vuoksi haluton palaamaan sinne.

Pakolaisen statuksen vaatiminen edellyttää siis ainakin yhden hallinnollisen rajan ylittämistä. Kun vainon kohteeksi joutunut ihminen jättää kotimaansa turvatakseen elämänsä, rajanylitys nivoutuu osaksi maailmanlaajuisia pakolaisten liikettä. Toisinaan turvapaikkapolitiikka ja pakolaiselämä eivät yksiselitteisesti kohtaa, jolloin rajanylitys ei

merkitse vain muodollisuuksien läpäisemistä rajatarkastuksissa, vaan rajasta muodostuu täyteläisempi ja laajempi käsite (Nyers 2008). Tällöin rajan merkitys ja sen vaikutukset tiukuvat yksilön päivittäiseen elämään, ja raja tulee ymmärrettäväksi tilapäisyytenä ilmenevänä prosessina. Tätä ulottuvuutta tuomme esiin Suomessa vaille turvapaikkaa jääneiden ihmisten kertomusten kautta. Tilapäisyydessä on kyse hallinnollisesta tulkinnasta ja määrittelystä, joka tilapäisen oleskeluluvan haltijoiden tai säilöön otettujen kertomuksissa kohtaa yksilöiden kokemukset.

Kiinnostuksemme kohteena on *tilapäisyyden* käsitteen vihjaama tunnetun paikan muuntuminen koetuksi tilaksi Suomessa vaille turvapaikkaa jääneiden yksilöiden kertomuksissa ja kehon merkitys identiteetin muodostamisessa. Käytämme tekstisämme termejä *keho* ja *ruumis* rinnakkain. Osittain ne esiintyvät synonyymisinä, joskin tiedostamme hyvin, että käsitteiden merkityseroista on keskusteltu (ks. Ranta-Tyrkkö 2005: 225). Meille ero ruumiin ja kehon välillä merkityksellistyy tässä artikkelissa objektiivovan katseen kohteena (passivoitu ruumis) tai subjektiviteetin muodostamisen ja ilmentämisen paikkana (aktiivinen keho). Tätä jaot-

telua voi perustella filosofi Jean-Luc Nancy'n kirjoituksilla ”ruumiin ajattelusta” (1996) ja ”kanssa-olemisen ontologiasta” (2000), joihin tekstimme nojautuu. Nancy itse kirjoittaa ranskaksi käyttäen termiä *corps*, joka on varsin monimutkainen käännettävä. Me olemme Nancyyn viitatessamme päätyneet käyttämään ruumiin käsitettä *Corpuksen* (1996) suomentaneen filosofi Susanna Lindbergin tavoin (ks. suomentajan esipuhe käsitteeskustelusta Nancy 1996: 14–15).

Paikan ja tilan sekä kokemuksen ja tiedon väliiseen suhteeseen pureudumme *koreografian* käsitteen avulla. Se on tilallisen ajattelun, käsitteellistämisen, havainnoinnin ja havainnollistamisen väline. Se kuvaa, tallentaa ja toistaa kehon liikettä, jossa tilaa merkityksellistetään, kuitenkin tilaa täysin sulkematta ja liikkuja tuntematta. Saapuesaan turva/paikan/hakija määrittellään, siis paikannetaan, osaksi turvapaikanhakujärjestelmää. Paikantamisessa tieto kohdennetaan tilaan, joka täytetään luonteeltaan mahdollisesti hyvinkin konkreettisella tiedolla, mutta kokemus sivuutetaan. Artikkelissamme osoitamme, että on myös olemassa tilaa, jota ei voi täyttää, koska sitä ei voi tuntea ja määrittellä – siis tietää. Me lähestymme tällaista tietoa ja tunnistamista hylkivää tilaa tilapäisyyden käsitteellä. Tähän käsitteeseen kiteytyy tekstimme empiirinen tavoite: teoreettisen viitekehiksemme avulla nostamme esiin passivoitua ruumista ja aktiivista kehoa koskevat neuvottelut ja toimijuuden muodot, joiden kautta vaille turvapaikkaa jääneet rakentavat arkeaan ja omaa identiteettiään sellaisissa tiloissa, joissa heidän kehonsa helposti näyttyvät ainoastaan ulkoapäin asetettujen määreiden valossa.

Kehitämme lähtökohtaa, joka ottaa huomioon ruumiillisuuden liikkeiden jatkumossa. Liikettä ovat rajojen ylitys, sitä sääntelevät hallinnolliset järjestelyt, torjuminen ovi sulkemalla, käteily, puhe. Kuvaamme tätä liikkeestä vauhtinsa saavaa näkökulmaa ajatuksella koreografiasta. Näin pyrimme ymmärtämään paitsi rajojen äärimmäisiä fyysisiä ilmentymiä ja niihin liittyviä yksilöiden kokemuksia, myös niistä käytävää neuvottelua. Etsimme vastausta kysymykseen, miten tilapäisyys, jota usein pidetään ”luonnollisena” osana turvapaikanhakuprosessia, on muokattavissa tilaisuudeksi, mahdollisuudeksi kyseenalaistaa annettu rooli. Pohdimme myös, millaisia mahdollisuuksia liikkeeseen keskittyvä tutkimus voisi avata konfliktien maantieteessä.

Keskustelussa turvapaikanhakijoista yhdistyvät kiinteästi politiikka, valta, tieto ja kokemus. Myös kirjoittamisen tavassa on kyse merkitsemisestä ja merkitysten kamppailusta. Viranomaispäätöksissä esitetty tulkinta ei aina vastaa ihmisen kokemusta

omasta tilanteestaan, eikä tieteellinen tulkinta tee tässä suhteessa poikkeusta. Tietoisesti monimerkityksinen kirjoitustapamme korostaa väitettämme tilapäisyydestä, joka leimaa vaille turvapaikkaa jääneiden kokemusmaailmaa ja sen sivuutavaa yksiselitteisyyttä. Emme halua väittää tietävämme ”totuutta” yksilöistä, emmekä kirjoittaa niin kuin sen tekisimme. Kokemuksena tilapäisyys on pahimmillaan jatkuvaa epävarmuutta ja ahdistusta, tieteellisessä tekstissä sitä vastaava monimerkityksisyys haastaa lukijansa, joka joutuu pohtimaan omaa tulkintaansa.

Tapaus B ja säilöön otettu ruumis haastattelujen kohteena

Geneven pakolaissopimuksen mukaisesti suojelun tarvetta tutkittaessa määrittelyn kohteeksi asettuu yksittäinen hakija, joka turvapaikkaprosessissa paikannetaan osaksi poliittisesti ja hallinnollisesti tuotettua maailmaa (ks. White 2002). Turvapaikanhakija elää tuota hallinnollista maailmaa ja sen ehdoilla – tämä maailma määrittää hänen kehoaan, merkitsee ja lajittelee hänet yksilönä. Kuten seuraava sitaatti säilöön otetun Stephenin haastattelusta osoittaa, turvapaikanhaku on äärimmäisen henkilökohtainen, tuntevan kehon kautta koettu prosessi:

Eeva: Entä turvapaikan hakeminen? Ja sitten kielteisen päätöksen saaminen...

Stephen: Se on niin tuskallista.

Eeva: Tuskallista...?

Stephen: Niin. Sillä syy, miksi sanon, että se on niin tuskallista, on, tiedäthän, etsin apua isältäni, koska äitini [hakijan kotimaa] on oikeissa piestä minut ja juoksen isäni [turvapaikanhakumaa] luo, jotta isäni auttaisi minua. Ja nyt isäni sanoo: ”Häivy! En pidä sinusta huolta.” Se on niin tuskallista. Jotain pahaa. [Suom EP]

Tämän kokemuksen luomasta lähtökohdasta esitämme turvapaikkaa hakeneen kokeman konfliktin tavanomaisesta poikkeavaa ymmärtämistä: hänen taistelulenttensä ei pelkisty vain kotimaan epävakaudeksi – jolta hän on tilapäisesti turvassa – vaan kamppailua käydään kouriintuntuvimmin hänen kehossaan ja kehostaan. Analysoimamme aineisto on Eevan väitöskirjaansa varten avoimilla haastatteluilla keräämä. Hän haastatteli Suomessa vaille turvapaikkaa jääneitä säilöönottoyksikössä ja kolmessa vastaanottokeskuksessa elokuun 2006 ja kesäkuun 2007 välisenä aikana. Tässä artikkelissa käytämme otteita kuudesta haastattelusta, joista neljä tilapäisen oleskeluluvan saaneiden ja kaksi säilöön otettujen kanssa. Haastattelut suoritettiin

joko englanniksi tai suomeksi ilman tulkkeja. Haastateltujen nimet on muutettu tutkimuslupien asettamista eettisistä velvoitteista johtuen.

Haastatellut olivat siis saaneet joko kielteisen turvapaikkapäätöksen, mikä käytännössä tarkoittaa hakijan palauttamista kotimaahansa, tai tilapäisen oleskeluluvan eli niin sanotun B-luvan (ulko-maalaislain 51 §, parhaillaan lupaan liittyen suunnitellaan kansainvälistä suojelua koskevaa lainmuutosta, ks. HE 166/2007). B-lupa otettiin käyttöön vuonna 2004 uuden ulkomaalaislain myötä ratkaisuna ongelmatilanteisiin, joissa viranomaismenettelyssä suojelun tarvetta ei ole todettu, mutta joissa palauttaminen ei onnistu. Vuodeksi kerrallaan myönnettävään lupaan sisältyy useita rajoituksia, jotka koskevat muun muassa perheen-yhdistämistä, työnteke- ja kotikuntaoikeutta, sosiaali- ja terveystalv palveluja sekä koulunkäyntiä. Luvan rakenteen ja turvapaikkaprosessin keston vuoksi B-lupalaiset voivat joutua elämään vuosia vastaanottokeskuksissa, pitkittyneessä epävarmuudessa. Kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut voidaan ulkomaalaislain nojalla (121 §) ottaa säilöön esimerkiksi tilanteissa, joissa viranomaiset katsovat, että hän vaikeuttaisi maasta poistamistaan piileskelemällä tai muulla tavoin. Kaikkia kielteisen päätöksen saaneita ei siis koskaan oteta säilöön, eivätkä kaikki säilöön otetut ole turvapaikan hakijoita tai turvapaikkaa hakeneita.

Topografiasta koreografiaan

Tavanomainen tapa hahmottaa turvapaikanhakijoihin ja pakolaisuuteen liittyviä kysymyksiä on eritellä turvapaikan hakemisen syitä, kartoittaa muutto-liikkeen lähtö- ja kohdealueita tai arvioida rajojen läpäisevyyttä. Metodologisesti huomiota on kiinnitetty rajojen poliittisuuteen ja diskursiivisesti tuotettuihin merkityksiin (ks. Scott 2004). Kun asetelma käännetään ympäri, pohdittavaksi asetettu uusia kysymyksiä: Mitä sanottavaa on rajat ylittävien kehojen liikkeestä ja liikkumatilasta siinä uudessa ympäristössä, johon ne Suomessa asettuvat? Minkälaista tilallisuutta turvapaikanhakijat kehoillaan ilmentävät? Näihin kysymyksiin kiinnittyminen siirtää huomion ruumiista käytävään merkitysten ja merkitsemisen kamppailuun.

Turvapaikanhakijuudella merkitty ruumis muodostuu käytännöissä, joiden inhimillisistä vaikutuksista etsimme viittauksia. Osa käytännöistä on ensisijaisesti fyysisiä, osa on puolestaan helpommin lähestyttävissä kielellisinä ilmaisuina. Jako kehollisiin ja kielellisiin ilmaisiin ei olisi päämääränä kuitenkaan mielekäs ja filosofisesti kestävä. Korostamme käytäntöjen ilmiäsujen erotta-

mattomuutta tarkastellessamme sitä, miten ruumis ”kirjoittaa itsensä ulos” ja kuinka sitä hallinnoidaan. Tällaisessa Nancyn kehittämässä ”ruumiin ajattelussa” luovutaan tavoitteesta nähdä ja kuvata, millaiseksi maailman tilapäisyys on muodostunut. Tämän sijaan pohditaan tuleamista, eli olemista siten kuin se tapahtuu (Nancy 1996), maailman tilapäisyyden tuntemista (Kymäläinen 2003: 238). Tilapäisyys voidaan siis ymmärtää paitsi paikan ominaisuudeksi, myös ruumiin tilaksi, *rajatilaksi*, joka rytmittää kehon liikkeitä sitä ympäröivissä paikoissa. Olemisen tapana se merkitsee siis paitsi paikassa olemista, myös paikan kääntymistä tilaksi ja ruumiin tuleamista kamppailulle alttiiksi.

Eletyn, koetun, osin näkyväksi tehdyn mutta aina vääjäämättä vasta tapahtuvan ja äärimmäisen henkilökohtaisen konfliktien maantieteen hahmoteluun etsimme käsitteellistä apua koreografiasta, joka eräitä maantieteen totunnaisia lähestymistapoja ravistellen pureutuu paikan, tilan ja identiteetin välisiin suhteisiin. Koreografia liitetään tavallisesti tanssiin. Se kääntyy *tanssin kirjoittamiseksi*, mikä 1700-luvun lopulle asti tarkoitti esitettyjen liikkeiden kirjaamista muistiin, mutta jolla vakiintuneessa nykymerkityksessään kuvataan esitettäväksi suunnitellun tanssin etukäteistä kirjoittamista sekä esitettyä lopputulosta. Termin etymologia paljastaa kuitenkin kosketuspinnan maantieteen. Muinaiskreikan sana *khoreo* on johdannainen Platonin kirjoituksiin sisältyvästä varhaisinta länsimaista tilallista ajattelua kuvaavasta *khorasta* (ks. Kymäläinen & Lehtinen 2007; myös Kymäläinen 2003: 240; Birkeland 2005) ja on käännettävissä tilassa *olemiseksi*, sinne *siirtymiseksi* ja sen *vastaanottamiseksi*. Koreografia tulee näin ymmärrettäväksi (ruumiin) tilassa olemisen ja tilan haltuunoton (käytäntöjen) kuvauksena. Se tallentaa ja toistaa Nancyn (1996: 106 kurs. alkup.) viitoitamaa ruumiin ajattelua: ”Ajattelemisen ruumiissa on rytmikästä, väljentymistä, sykettä, se antaa tanssille *tahdin* ja maailmalle *askelen*.”

Tilan ja paikan välinen suhde avautuu totunnaisesta poikkeavalla tavalla mietittäessä koreografiaa ja khora. Maantieteilijät Päivi Kymäläinen ja Ari Lehtinen (2007) väittävät Platonille paikkaa merkinneen khoran jääneen yli ja unohduksiin maantieteessä, joka käytännön ja hallinnon tarpeisiin vastatakseen nojasi paikka-käsityksessään topokseen. *Topos* on valmiiksi määritelty, sijoitettu ja tunnettu, kun taas kompleksinen ja epävakaa khora kuvastaa paikkojen prosessimaisuutta (Kymäläinen & Lehtinen 2007). Khora käännetään useimmiten paikaksi, kun taas koreografian soidoimme juuri tilaan. Maantieteessä ja fenomenologiasta vartetus humanistisessa perinteessä tavattu nähdä paikka tilasta kokemuksessa kasvavana. Tilasta kasvaa

topos, joka on rajattu ja eletyillä merkityksillä täytettyä käsiteltävissä oleva. Tässä kasvussa määritty myös yksilön kyky elää tilasta paikka.

Huomattavasti harvemmin on pohdittu paikan muuttumista tilaksi muuten kuin epäonnistuneen paikkaan kiinnittymisen yhteydessä (vrt. Kuusisto-Arponen tässä teemanumerossa): postmodernin järjestyksen erääksi ehdollistajaksihan on mainittu paikkattomuus ja paikkaan juurtumisen mahdottomuus (Relph 1976). Tästä lähtökohdasta tuntuu oudolta odottaa paikan kääntymistä tilaksi ja pohtia kehon osallisuutta tuossa liikkeessä. Koreografiasia liikkeellä täytetään tilaa (turvapaikanhakijuus, tilapäisyys), joka jää paikkojen (kodin ja kuulumisen tunteen) väliin – aivan kuten kädenojennus liikkeenä täyttää tilan ojentajan ja ojennuksen kohteen välissä. Lisäksi tilankäyttö on nimettävissä: käsi kurottaa ottaakseen pois, tarjotakseen jotakin tai kieltääkseen jonkin. Näin nancylainen ruumis artikuloi paikoista tilan (Nancy 1996: 40). Silti paikkojen välinen tila ei täyty vaan jää tyhjiä lokeroita, jotka ovat osien jakautumista, sillä Nancyn (1996: 40) mukaan ”väli’ ei ole mikään ’osa’ ’osien’ välissä vaan pelkästään osien jakautumista”.

Koreografia koskettaa maantieteen nykykeskusteluja erityisesti performatiivisuudesta ja kehollisten tilallisten käytäntöjen käsitteellistämistä (ks. Nash 2000; Thrift & Dewsbury 2000; Revill 2004; Thrift 2007). Performanssitutkija Christie Logan (2005) on purkanut maantieteen ja näyttämötaiteen metodologisen perustan yhteyksiä yhdistämällä näyttämökoreografiaa Michel de Certeau’n filosofiaan paikasta ja tilasta. Paikka viittaa tällöin fyysiseen sijaintiin, joka on pysyvä ja sisäänsä sulkeva, kun taas tila on, de Certeau’n (1984: 117) sanoin, ”risteävistä liikkuvista osasista muodostunut. Se on tilaan sijoittuneiden liikkeiden kokonaisuuden käynnistämä”. Logan lähestyy näyttämöllä tapahtuvaa liikettä paikan muuntumisena tilaksi. Häntä kiinnostaa prosessi, jossa ”silikka fyysinen konteksti elävyöityy [kehossa ja fyysisesti] tapahtuvassa vuorovaikutuksessa” (Logan 2005: 283; ks. myös Järvinen 2004). Tähän ajatukseen paikan muuntumisesta tilaksi ja tilapäisyydeksi liikkeessä sekä niiden tapahtumiseen tarttuminen seurattessamme vaille turvapaikkaa jääneiden liikkeitä.

Hivutamme seuraavaksi koreografia-ajattelua haastattelujen arkeen. Tarkasteltaessa B-lupalaisten tai säilöön otettujen kokemuksia koreografian kautta näyttämö muodostuu paitsi konkreettisesti haastattelupaikasta, myös laajemmasta yhteiskunnallisesta asetelmasta. Kuvaamme ensin, miten tämä näyttämölle asettaminen tapahtuu ja kuinka roolijako otetaan vastaan. Koreografisia liikkeitä esittävät turvapaikkatta jääneet, kun taas yleisönä ovat etupäässä järjestelmää edustavat virkamiehet,

keskusten työntekijät – ja nyt kirjoittajat. Sen jälkeen tunnustelemme, millaiseksi näyttämö muodostuu liikkeiden avulla, miten siitä neuvotellaan ja miten sen tilallisuus muuntuu kehojen liikkeiden seurauksena tilaisuudeksi kyseenalaistaa näyttämön roolijako ja lopulta näytelmän juonikin.

Raja rytmänä – näyttämön rajoitukset ja vaatimukset

Rajojen ylittämisen tarkastelussa tärkeiksi nousevat liike ja sen synnyttämät käytännöt: turvapaikkajärjestelmän aiheuttamat ja vaatimat liikkeet. Rajat tuottavat erilaisia olemisen tapoja. Lisäksi rajojen tuottamat paikat muokkaavat tapoja, joilla ihmiset voivat kuvitella itsensä ja suunnata toimintaansa (ks. Vidler 1993; Howarth 2006). Siten politiikka, Nancyn (1996: 73) sanoin, ”alkaa ruumiista ja päättyy ruumiiseen”. Vaille turvapaikkaa jääneet joutuvat yhtäältä neuvottelemaan kehoihinsa ja olemiseensa liitetyistä merkityksistä. Toisaalta he joutuvat mukauttamaan omia kertomuksiaan ja kehoaan niihin tiloihin, joihin heidät on Suomessa asetettu. Kymäläinen ja Lehtinen (2007; myös Kuusisto-Arponen 2007) toteavat kehon muistin kantavan paikkoja mukanaan: näin keho kytkeytyy politiikkaan ja kiinnittää itseensä tietoa paikoista. Me käytämme seuraavia katkelmia havainnollistaaksemme ruumiin poliittisuutta ja merkitsemisen kamppailua hieman toisella tavalla. Poliittisuus ei ole vain kamppailua jostain, joka voidaan tietää ja tunnistaa, vaan inhimillistä levottomuutta, joka syntyy avoimeksi jäävästä ja riittämättömäksi tulkitusta.

Turvapaikanhakijalla ei ole juuri muita mahdollisuuksia päästä Eurooppaan kuin salakuljettajat, matkustaminen väärin asiakirjojen avulla tai tekaistun syyn ilmoittaminen viisumia haettaessa. Suomessa tätä nimitetään *laittomaksi maahan-tuloksi* tai *maahantulosäännösten kiertämiseksi*. Hallinnollisen rajan ylittäminen on koreografiasia määrittävä liike, joka asettaa turvapaikanhakijan identiteetin epäilyksen alaiseksi (vrt. Häkli tässä teemanumerossa). Epäselvänä pidetty identiteetti, siis tiedon epävarmuus, avaa kamppailun kehon merkityksistä ja ruumiin merkitsemisestä. Turvapaikkaprosessin kuluessa hakija paikannetaan, hänen asemansa suomalaisessa yhteiskunnassa määritellään häneltä itseltään saatujen tietojen perusteella ja arviolla niiden totuudellisuudesta. Hakija, tässä tapauksessa tilapäisellä oleskeluluvalla maassa oleva Ayan, ei kuitenkaan puhu tiedosta vaan kokemuksesta ja vaatimuksesta määrittää omaa olemistaan:

He kirjoittavat, ettemme oikeastaan tunne tätä henkilöä. Emme voi identifioida. Sanon, jos me emme ole somaleja, miten osaamme puhua somalia, oikeasti, kieltä, äidinkielenä? En oikeasti ymmärrä tätä, ja Suomen hallitus, mitä ne ajattelevat pakolaisihmisistä täällä. Luulen, että niin, ne antavat B:n. Siksi olemme pettyneitä tähän elämään, oikeastaan. Ja asut leirissä vuoden... ja puolikkaan. Ja ne kirjoittavat, ettemme voi todentaa kansallisuuttasi. Jos olet Somalian kansalainen. Sanon, jos en ole somali, mikä olen? Olenko Suomi, vai joku muu maa? [Suom. EP]

Mitä merkitsee, kun ihmiseltä evätään mahdollisuus määrittää oma identiteettinsä? Kysymys palautuu tiedon, kokemuksen ja erilaisten näkökulmien suhteeseen. Nancyn (1996: 104; myös 92) mukaan ”ruumiit eivät kuulu alueelle, jossa panoksena on ’tieto’”. Hän jatkaa: ”Kokemus ei ole tietoa eikä epätietoa. Kokemus on läpikäyntiä, siirtymistä laidalta toiselle.” Nancyn (1996: 51) sanaketju ”alueellisuus/areaalisuus/a-reaalisuus” viestii, miten tieto sysää kokemuksen tieltään todenmukaisuustulkintaan. Kokemuksella ei Nancyn mukaan ole tekemistä todenmukaisuuden kanssa, mutta turvapaikkaprosessissa punnitaan juuri hakijan kertomuksen todenperäisyyttä. Tämä näkökulmien eroavaisuus aiheuttaa hakijoissa turhautumisen tunteita, jotka Tahir puki sanoiksi seuraavasti:

Minun matkastani, miten mä kerroin siellä, se on ihan niinku epäuskottava ja sitten ei voi luottaa siihen ja sitten mistä syystä mä olen täällä, ne eivät uskoneet sitä. [...] Kun mä en ollut surullinen tästä ku mä sain B-päätös, mä olin vaan niin hirveen surullinen, kun siellä sanotaan, että sä valehtelet. Se oli todella vaikee, että mä hyväksyn tää vastaus, koska [...] mä oon kyllä ihan selvillä ja silmällä, omalla silmällä ja sitten siellä sanotaan, että sä valehtelet.

Haastateltujen kertomuksista nousee merkittäväksi kokemukseksi vierauden tunne heistä esitettyä tulkintaa kohtaan. He eivät koe omaa kehoaan ja itseään siten kuin se heille tulkitaan. Kenen keho se on? Kenelle se kuuluu? Turvapaikkapolitiikassa ruumiit paikannetaan osaksi olemassa olevia rakenteita. Haastateltujen fyysiset kokemukset ja heidän kehoilleen asetetut rajat ovat suhteellisia – suhteita ympäröivän maailman ja poliittisen järjestyksen kanssa. Koreografian kautta katsottuna tilapäisyyteen rajatun kehon liikkeet täyttävät kokemuksen ja tiedon väliin jäävää tilaa. Säilöön otettu tai tilapäisen oleskeluluvan saanut keho ruumiillistaa ja paljastaa valtasuhteen – keho on yhtäältä lakitekstein määritelty hallinnollinen yksikkö, toisaalta äärimmäisen henkilökohtainen politisoitu kokonaisuus.

Tilapäisyys piirtää rajan, jota turvapaikatta jääneet elävät. Tilapäisyys leimaavat ja vaille turvapaikkaa jääneet ruumiit muodostuvat rajoiksi, Nancyn (1996: 31) sanoin ”ruumiit tapahtuvat

rajalla, rajana”. Yksilö, jolta on evätty mahdollisuus määrittellä oma olemisensa ja oma asemansa, siis ikään kuin suljetaan ruumiiseensa. Toisaalta kehoa myös aktivoivat ne rajat, jotka sulkevat sen ulos ja jotka samalla luovat sisäpuolen, jonka puitteissa voi toimia (Grosz 1994: 23). Naistutkijat Sara Ahmed ja Jackie Stacey (2001: 4–5; myös Nancy 1996) kirjoittavat, ettei ruumiillisuus ole koskaan yksityisasia, vaan aina kosketuksissa muihin kehoihin. Kehon pinnat altistavat meidät kosketukselle ja katseelle ja paljastavat meidät muille. Keho on siis paitsi ajattelun paikka, myös sen kohde, minkä vuoksi sitä ei pidä yksiselitteisesti ymmärtää passiiviseksi säilöksi, joka sulkee meidät kaikki sisäänsä. Ruumiin keinoksi jää olla se, mistä ”kirjoitetaan ulos” (Nancy 1996: 84). Rajojen kautta ja niiden yli kuvitellaan omaa elämää. Raja on tällöin kuin rytmi tai ruumiin tila, se voi sekä luoda liikettä että jähmettää sen Khaleelin kuvaamalla tavalla:

B:n saamisen jälkeen makaan aina sängyllä. [...] Mieleni on Somaliassa, mutta minä olen täällä. Tunnen edelleen olevani somali. [...] Kaikki on minulle vaikeaa. [...] En pysty kuvittelemaan elämää, tulevaisuutta juuri nyt, kun kaikki on monimutkaista. Olen ihminen, tiedäthän. Tunnen. Kun syön, tunnen, mietin ovatko lapseni syömässä vai ovatko he nälkäisiä. Ajattelen, mitä he mahtavat tehdä päivisin, sillä välin kun minä olen täällä. [Suom. EP]

Vaille turvapaikkaa jääneiden kertomuksissa rajat eivät ole piirrettävissä kartoille, vaan ne linjaavat kokemusmaailmaa. Turvapaikanhakijan laillisuus tai laittomuus on lopulta poliittinen ja epistemologinen kysymys (de Genova 2002: 423). Identiteetin määrittelystä käytävä kamppailu kertoo pikeminkin jotain siitä yhteiskunnasta ja järjestelmästä, johon turvapaikanhakija on suunnannut etsintänsä, kuin paljastaa ”totuuden” ihmisen takana. Tästä huolimatta turvapaikkaa hakeneita tarkastellaan usein heille ulkoapäin annettuja merkityksiä vasten ja siten heidät ”tunnetaan”.

Kuitenkin ”B-ihmisten” ja säilöön otettujen keinot tehdä heille annettu asema merkitykselliseksi ja kertoa itsestään tarjoavat ruumiillisen tavan käsitteellistää tilapäisyyttä. Heille Suomessa rajattu status luo ”pakkoliikkeitä” – oma ruumis rajalla tapahtuvana on mukautettava niihin ehtoihin, joita sille on asetettu. Tämä tilapäisyyden piirre tuli esiin, kun haastateltavat kertoivat tunteistaan ja kehoistaan objekteina, joihin kohdistetaan toimenpiteitä ja joille tehdään asioita ilman että näillä toimilla olisi yhtä toteuttajaa. Ajatus oman elämän koreografiasta peittyi ulkoa määriteltyihin odotuksiin. Tarjolla on kuori, joka vastaa odotuksiin tietämisestä ja tiedon objektina olost ja jota ilman yksilöä ei voi tunnistaa. Kuori vertautuu maskiin,

ihon sisään ja päälle asetettavaan kerrokseen, jonka läpi ruumista koskevat toimenpiteet neuvotellaan. Kuori on mahdollisuus, koska se tekee turvapaikanhakijasta näkyvän toimijan. Se sallii torjua ja korjata epäilyjä perusteettomasta turvapaikanhakijuudesta ja vastustaa tästä epäilystä johdettuja rajoituksia. Kuori kuvaa myös mahdollisuuden saavuttamattomuutta: se rajoittaa toimijuutta, jähmettää liikkeen hetkeksi ja estää näin näkemästä kehon liikkeitä. Vahvimmillaan kuori on viranomaisen edessä: viranomaisperspektiivistä katsoen juuri turvapaikanhakijuus, oleminen paikkojen välissä, oikeuttaa tilapäisyyden. Mutta seuraavana hetkenä, toisaalla, kuori saattaa murtua tai haurastua. Esimerkiksi B-lupalaisten keväällä 2007 järjestämät mielenosoitukset ovat osoituksia tällaisesta vastarintana näyttäytyvästä säröstä ja pyrkimyksestä muuttaa olemisen rytmiä.

Tilapäisyys – paikka muuntuu tilaksi ja tilaisuudeksi

Fenomenologi Edward Caseyn (2001: 688) mukaan olemme kaikki paikoille alttiita; paikat ovat meissä. Ne vaikuttavat siihen, keitä koemme olevamme ja rakentavat meidät subjekteina. Paikat siis ilmentävät tiedon aluetta. Oleminen jossain paikassa, vaikka vain lyhyen aikaa, jättää jälkensä, jos kokemus on ollut intensiivinen. Tuo paikan – tai tässä tapauksessa oikeammin paikkojen välisyyden, tilapäisyyden – jälki tulee selvästi esiin haastattelujen kertomuksissa ja lihallistaa Nancyn ”ruumiin ajattelun”. Nancy (1996: 30) ruumiin ontologiassa ”ruumispaikka ei ole täysi eikä tyhjä, sillä ei ole ulko- eikä sisäpuolta, osia, kokonaisuutta, funktiota tai päämäärää”. ”Ruumiin ontologia” on Nancyn sanoin paikallisen, siis *paikallisvärin*, ”olemassaolon ontologiaa”. Paikallisväri kertoo ”iholla sattuvan tapahtuman värähtelystä, ainutkertaisesta intensiivisyydestä – muuttuvasta, liikkuvasta, moninkertaisesta. Se kertoo ihosta olemassaolon tapahtumapaikkana” (Nancy 1996: 31). Juuri tästä lähtökohdasta juontaa ajatus ruumiista rajalla ja rajana tapahtuvana. Joillekin se ilmenee kamppailuna itse ruumiista, joka muuttuu lopulta paikallisväriksi – mustelmaksi, haavaksi, arveksi. Merkitsemisen ja merkitysten kamppailussa turvapaikat jääneen ruumis on joka tapauksessa kirjaimellisesti ”aina lähdössä, liikahtamaisillaan, putoamaisillaan, erkaantumaisillaan, siirtymäisillään sijoitaan” (Nancy 1996: 44; vrt. Kuusisto-Arponen tässä teemanumerossa).

Paikalla tarkoitamme vaille turvapaikkaa jääväksi kategorisoinimisesta – ruumiin nimeämisestä – syntyvää yhteiskunnallista asemaa ja sen suhdet-

ta muihin identiteetteihin, pikemminkin kuin kehon fyysisistä sijaintia. Sekä B-luvulla oleskelevat että säilöön otetut ovat paikan merkitsemä – heidän toimintansa rajat ja tilaisuudet piirtyvät suhteessa siihen poliittiseen asemaan, johon heidät on Suomessa luokiteltu. Tämä havainto juontuu siitä, että haastatteluissa ihmiset eivät niinkään suhteuta kertomuksiinsa välittömään asuin- tai haastattelu ympäristöönsä, vaan ottavat haastaen kantaa ensi sijassa siihen käsitemaailmaan, johon heidät on asetettu B-lupalaisina tai säilöön otettuina (ks. Salter 2006).

Toki vaille turvapaikkaa jääneiden mahdollisuuksia elää tila(ss)a rajaavat heille osoitetut ja toisaalta heidän kuviteltavissaan olevat paikat. Haastattelujen kertomukset asuinpaikoistaan ovat kuvauksia käytännöistä, joissa valtasuhteita luodaan, vahvistetaan ja muokataan (vrt. Smith 1992: 495) sekä kuvauksia tilapäisyydestä, jossa itsen jatkuvuuden ylläpitäminen on vaikeaa. Keskus khoraksi ymmärrettynä on paikka, joka elettyinä koreografiana, liikkeessä ja kokemuksessa, muuntuu tilaksi ja tilapäisyydeksi. Säilöön- tai vastaanottokeskus jäsentää paikat yksiselitteisesti – se on fyysisesti ja henkisesti muista paikoista poissulkeva väliaikainen turva/paikka – mutta eletyssä kokemuksessa se on vastakohtat ja kategoriat taakseen jättävä ja murtava avoin tila. Se on paikka, joka ei mukaudu annettuihin kategorioihin ”siellä”, ”täällä” tai ”tuolla” ja joka siksi muuttuu ajoittain tilaksi jossa identiteetitä kampaillaan.

Vankilassa... Ei, se ei ole koskaan hyvä asia. Olla vankilassa. Ja minä en ole tehnyt väärää, koska olen turvapaikanhakija. [...] Mutta laittaa minut vankilaan, kun en ole tehnyt mitään rikosta, koska etsin teiltä apua ja te sanotte minulle, että ette anna sitä minulle, sitten laitate minut vankilaan. Te huijaatte minua. Se on huijaus. [...] Tiedätkö, säälän itseäni. [...] Tiedätkö, tämä paikka saa minut muistamaan aina tarinani, miksi lähdin [siellä], miksi minulla ei ole pääsyä luonnolliseen aurinkoon [tuolla], puhumaan ihmisten kanssa kuten minulla oli tapana. Minä todella elän kuin häkissä [täällä]. En pidä siitä. Niin, se huolestuttaa minua, että en ole ulkopuolella, enkä ole rikollinen, mutta elän, tiedäthän, paikassa jossa he näkevät sinut jonain erillaisena. [Suom. EP]

Stephen kuvaa varsin tyypillisesti säilöönottoyksikössä asuvan ihmisen kokemuksta välittömästä ympäristöstään. Toisaalta myös vastaanottokeskuksissa asuvat tilapäisen oleskeluluvan haltijat kokevat liikkeensä hallinnollisten käytäntöjen ja valvontamekanismien rajoittamiksi. Haastattelut toteutettiin vastaanottokeskusten juristi- tai asukashuoneissa ja sosiaalityöntekijän toimistossa sekä säilöönottoyksikössä lasten leikkihuoneessa tai Ulkomaalaisviraston (nykyisin Maahanmuuttovirasto) haastatteluhuoneessa. Kuitenkin, jopa silloin kun haasta-

teltavat Stephenin tavoin viittasivat fyysiseen ympäristöönsä, he suhteuttivat sen laajempaan poliittiseen viitekehykseen: B-luvan tai kielteisen turvapaikkapäätöksen luomiin olemisen ja toiminnan rajoituksiin. Tämä ilmenee myös Stephenin tavasta pitää itseään ”huijatuksi” tulleen: hänen paikkansa kielteisen päätöksen saaneena saa muut pitämään häntä erilaisena, jonain muuna kuin mitä hän itse kokee olevansa. Kyse on statuksista ja niiden välistä valta-asemista, jotka eivät ole kohdennettavissa tiettyyn aikaan ja paikkaan, vaan ovat läsnä kaikkina hetkinä turvapaikasta jääneen arjessa.

Turvapaikanhakijoihin kohdistettu ruumiinpolitiikka väheksyy kokemusta tietonä ja rajaa ruumiitilaan, joka jää kuitenkin osin avoimeksi. Tämä tila mukautuu arkipäiväisissä käytännöissä, eikä siitä ole olemassa yliveroista tulkintaa (ks. Kirby 1993: 175). Paikan sijaan turvapaikasta jääneet kohtaavat tilapäisyyden. Se edustaa (raja)tilaa, jota vaille turvapaikkaa jääneet liikkeillään täyttävät ja josta he pyrkivät tekemään merkityksellisen ja haltuun otettavan. Liikkeillään ja sanoillaan he kuitenkin luovat koreografiaa, niin kuin se jäsentyy (ruumiin) tilassa olemisen ja tilan haltuunoton (käytäntöjen) kuvauksena. Tilapäisyys antaa vaille turvapaikkaa jääneille Nancyn (1996: 40) kuvaaman tahdin, mutta ennustamattomuuden vuoksi sen vietäväksi on vaikea heittäytyä. Haastateltujen liike suuntautuu hetkittäin kohti erityistä paikkaa, mutta seuraavassa hetkessä liikkeen luonne muuttuu ja sen suuntautuneisuus katoaa. Tähän viittaa Tahirin kertomus:

Ma en kestänyt mitään, ja koko ajan niinko mulla oli stressi ja mä puhun psykologin kanssa, miten voi jatkaa. Se oli vaikea asia. Todella vaikea. Ja varsinkin, kun viime aikoina sanotaan, että joilla on B-päätös, niin sitten palautetaan. Mun mielestäni se on vähän leikkiä heidän kanssaan, niinko jos hän saa niinko B-päätös, sitten hän asuu kaksi vuotta ja sitten aikaisemmin yksi vuotta hänellä ei ollut päätös. Kolme vuotta hän asuu Suomessa, hän opiskelee, hän puhuu suomea ja sitten palautetaan. Se on vähän niin kuin leikkiä ihmisen kanssa, että miksi leikitään sen ihmisen kanssa näin, että kolme vuotta hän asuu ihan niinku... Hän ei tiedä, mitä voi tehdä ja sen jälkeen palautetaan.

Tilan väljyys ja tuntemattomuus mahdollistavat liikkeen, mutta samalla kieltävät sen paikkaan sijoittuneena, tiedettävänä ja tunnettavana – *kotouttavana*. Nancylaista ruumiin ajattelua voidaan lähestyä kouriintuntuvasti vaille turvapaikkaa jääneiden kokemuksissa. Osa haastatelluista on verrannut olotilaansa metaforisesti raajarikkaisuuteen tai fyysiseen vammaan, mikä kertoo kehon merkityksestä poliittisena toimintakenttänä.

Odotus, se on turhauttavaa. Ärsyttävää. Ja, se maksaa sinulle leposi, mielenrauhasi ja kärsit siitä. Henkisesti ja fyysisesti. [...] Ja tämä epävarmuus, niin se kaikki. Se tekee sinut hulluksi. [...] Pakolaisena oleminen tai sodassa syntyminen ja kasvaminen, niissä on niin monia, niin monia asioita, ja niin, tämä stressi, kerroin sinulle, henkinen paine. Eikä se ole vain, olet poissa perheesi luota, ja epävarma tulevaisuudestasi, turvallisuudestasi, ja niin, että ihmiset katsovat sinua eri tavalla, tiedätään. Olet jatkuvassa stressissä. [...] Se on tämä voimattomuuden tunne. Ja tämä tunne, että joku muu päättää kohtalostasi. [...] Ja hän voi tehdä mitä hän ikinä haluaa. Hän voi... Jos hän haluaisi, hän voisi antaa sinulle sen tilaisuuden. Antaa sinulle sen elämän, normaalin elämän. Ja antaa sen, ainoan unelmiasi, niin... Ja jos hän haluaisi, hän voisi tuhota ja päättää kaiken.

Kaiken merkityksettömyys tai vastaavasti merkitysten tulva luonnehtivat kertomuksia hylätyistä turvapaikkahakemuksista. Niissä monet viittaavat edellä siteeraamamme Nasirin tavoin hulluksi tulemiseen tai sen pelkoon. Hulluus on välttämätön osa Nancyn (1996: 63) ruumiin ajattelua:

[R]uumiin hulluus ei ole kriisi, eikä se muutenkaan ole sairaalloista. Se on vain itseensä jännittyneen tapahtumisen ääretöntä irtaantumista ja löystymistä. Hulluus tarjoaa tapahtumiselle paikan.

Tilapäisyyden ei voi kasvaa kiinni, mutta jotenkin se on kyettävä ottamaan osaksi maailmaa. Turvapaikanhakijuus, B-lupalaisuus tai säilöön otettuna oleminen eivät muodosta yhtenäistä identiteettiä, vaan pikemminkin ne linjaavat kokemusmaailmaa ja paljastavat haastateluissa väljyytensä ja kvyttömyytensä kiinnittää kehoa johonkin tiettyyn asemaan. Tässä khoran käsite sekä koreografia nousevat tärkeiksi identiteettien käsitteellistämässä. Niiden avulla kiinnitetyn ja nimetyn paikan sijasta merkitykselliseksi muodostuu liike, joka täyttää tilaa ja muokkaa sen tilaisuudeksi osoittaa luokittelujen joustavuus ja epävarmuus.

Kertomukset hylätyistä hakemuksista ovat paitsi kertomuksia identiteetin murros- ja katkoskohdista, myös osoituksia siitä, miten turvapaikasta jääneet aktiivisesti ylittävät ja venyttävät niitä rajoja, joihin heidät on asetettu. ”Pakolaisen elämä on täynnä hyviä tarinoita”, kirjoittaa journalisti Caroline Moorehead (2006: 136). Pelko siitä, että oma tarina ei ole riittävän ”hyvä” johtaa helposti sen muuttamiseen tai värittämiseen. Tieto ja kokemus kohtaavat jälleen. Koreografisesti tässä kokemuksen käsittelyssä ruumis muuttuu olemisen rytmiksi. Kokemuksen ja tiedon välinen kosketuspinta on raji, haastateltujen kokema ja usein turvapaikanhakijuuteen kuuluvaksi ajateltu tilapäisyys, Nancyn (1996: 40) mainitsema osien jakautumisesta syntyvä välitila. Tarinoiden värittäminen on ulot-

tumista ja kurkottamista. Se on pyrkimistä pois tuosta tilapäisyyden luomasta väli- ja rajatilasta. Se on liikettä mahdollittoman ja mahdollisen, totuudellisuuden ja toivon välissä. Paikka, tila ja identiteetti kietoutuvat tässä liikkeessä yhteen erottamattomasti, kuten säilöön otetun Benjaminin kertomus osoittaa:

Monet vaihtavat kansallisuuttaan. Sanovat olevansa muista Afrikan maista... Saksassa on edelleen ihmisiä ajalta, jolloin olin siellä, koska heitä ei osata palauttaa minnekään. [Suom. EP]

Turvapaikatta jääneiden arjessa lähes kaikki on mahdollista – paitsi oman suojelun tarpeen tunnustetuksi saaminen. Kehoa ei pysty loputtomasti muuttamaan tai tekemään näkymättömäksi, jotain on siihen jo valmiiksi ”kirjoitettu”, kuten ihonväri ja sormenjäljet rekisterissä. Kansalaisuuden ”vaihtamisessa” tai omien matkustusasiakirjojen hävittämisessä on kyse oman elämän ohjaamisesta, oman paikan hakemisesta ja mahdollisuudesta määritellä oma itsensä. Se on tilan ottamista haltuun, oman elämän koreografian aktiivista luomista ja etsimistä. Tällöin tilapäisyyteen asetetun turvapaikanhakijan ruumis muodostaa avoimen, politisoitavan tilan, jossa toiminnan rajoista kamppaillaan (ks. Ahmed & Stacey 2001). Vaikka kaikki ei olekaan mahdollista, oma keho on myös hybridi. Se on turvapaikkaa hakevien identiteetistä käytävän kamppailun ja olemassaolon ilmentymä ja areena. Sitä eletään, asutaan ja muokataan erilaisissa konteksteissa. Kansalaisuuden vaihtamisen äärimmillään edellyttämä oman itsen kadottaminen on selvitysmisikeino, joka sisältää toivon mahdollisuudesta. Toinen esimerkki on sormenpäiden vahingoittaminen niin, ettei sormenjalkia voida ottaa. Tämä on hiljaisista vastarintaa ja vastaus tiedon kaipuuseen. Keho kieltäytyy paikantumasta ja yksilö vaatii itselleen mahdollisuutta määrätä tulevaisuudestaan. Jos toivon hinta on oman historian tai identiteetin kieltäminen tai itsen vahingoittaminen, siihen mukaudutaan (vrt. Bermann 1998: 173). Tällä tavoin vastarinta ja pakko kytkeytyvät yhteen.

Näiden vastarintaa ilmentävien – fyysisten tai diskursiivisten – liikkeiden kautta turvapaikatta jääneet muokkaavat heille osoitetusta ja väliaikaisuuden luonnehtimasta paikasta tilan, tilapäisyyden, jossa he eivät yksiselitteisesti esittäydy hallinnollisina tai poliittisina objekteina tai toisaalta myöskään autonomisina, aktiivisina subjekteina. Kehojen liike ei ole liikettä kohti tiettyä päämäärää tai tietyn logiikan mukaista etenemistä, vaan se ilmentää väljyyttä ja levottomuutta ja muokkaa samalla ruumiiden hallinnoimiseksi tuotettuja käytäntöjä.

Paikka, jota ei ole, mutta joka on kuviteltavissa

Vailla turvapaikkaa jääneiden kokemusmaailmassa toivo sekoittuu pelkoon, ilo ahdistukseen ja jatkuvaiksi aiottu liike saattaa katketa yhtäkkiä. Tilapäisyys saa tämän aikaan. Ymmärrys ruumiillisesta kokemuksesta, odotuksista ja aikeista sekä hallinnollisten käytäntöjen seuraukset erottuvat haastattelujen kertomuksissa (vrt. Biddle 2001: 187). Tilapäisyyden tunteet katkaisevat turvapaikatta jääneiden mahdollisuuden suunnata toimintaansa ja asua kehoaan täysivaltaisesti. Heidän elämässään hallinnollisten toimien aiheuttamat pakkoliikkeet sekä ruumiin määrittelyn mahdollimuuteen perustuva vapaa koreografia luovat jännitteisen identiteetin rakentamisen ja esittämisen liikkumatilan:

Elämäni koreografia... [nauraa] Tiedätkö, olen yksinkertainen mies. [...] En tupakoi, en juo. Olen tanssija. Ja olen ahkera työntekijä. Sillä ei vain tanssi, vaan voin tehdä mitä tahansa hyvää työtä, joka hyödyttää jotakuta. [...] Mutta haluan tehdä jotain hyvää. Vaikka minulla olisi vain tämä, haluan tehdä jotain hyvää. Niin, sellainen on elämäni. Enkä ole naimisissa, mutta nyt aion tehdä jotain vastaavaa. Mutta jopa nyt kun me olemme, sillä rakastan häntä ja hän rakastaa minua. Ja luottamus meidän välillämme, pidän siitä. Arvostan sitä. [...] Joo, niin varmasti, minulla pitää olla jotain elämää. [Suom. EP]

Stephen kuvaa sitä, miten kehot tekevät ihmisistä sekä samanlaisia että erilaisia: iho yhdistää ja erottaa. Keho saa merkityksensä ja tulee turvapaikanhakijana merkitykselliseksi vain suhteessa tiettyyn järjestykseen, osana tiettyä valtajärjestelmää. Kyse on yksilöille hallinnollisesti rajattujen identiteettien politisoidusta tulkinnasta. Turvapaikatta jääneiden toivo ja liike näyttäisivät suuntautuvan kohti paikkaa, joka ei vielä ole nimettävissä ja puettavissa sanoiksi, mutta jonka he voivat kuvitella.

Vailla turvapaikkaa jäänyt kamppailee tulemisen mahdollisuudesta, jota sääntelee kokemuksen ja tiedon kertyminen (vrt. Biddle 2001: 188). Hänen ihollaan tuntuvat muistot ja merkitykset, haaveet ja arvet piirtävät niitä reitejä, joita turvapaikkaa hakenut keho on kulkenut tai jonain päivänä toivoo tai pelkää kulkevansa. Tämä iholle tuleminen on yksilön ja ympäröivän maailman vuorovaikutusta ja maailman tilapäisyyden aistimista, Nancy (1996: 30–31) tarkoittamaa ”paikallista olemassaoloa”. Naistutkija Shirley Tatea (2001) mukaillen turvapaikanhakijuuden eläminen on taistelua: stereotyyppien torjumista, haastamista ja neuvottelua. Vailla turvapaikkaa jääneiden tapauksessa kielteiset mielikuvat ovat vielä tiukemmassa, sillä heidät leimataan helposti ”turvapaikka-shoppailijoiksi” ja ”elintasopakolaisiksi”. Kamp-

pailu kehosta, ja oikeudesta tuntee se, on vallan-käyttöä. Turvapaikatta jääneet kuvaavat ja rakentavat itsensä hajanaisiksi, haljenneiksi, kokonaisiksi ja moninaisiksi – he täyttävät tilapäisyyden lokeroina, menneen ja tulevan väliin jääviä paikkoja liikkeillään. Aktivisti bell hooksia mukailleen heidän koreografiansa synnyttää radikaalia luovaa tilaa, joka voi avata uusia paikkoja maailman mieltämiseen (hooks 1991: 153, sit. Tate 2001: 220). Heissä henkilöityy Nancyn ajatus ruumiista alkavasta ja ruumiiseen päättyvästä politiikasta, jossa rajattu ruumis odottaa alistumatta määrälläväksi tai antautumatta täysin määriteltäväksi, aivan kuten käännytyksen täytöntöönpanoa odottaneen Stephenin tapauksessa:

... ja nyt kun kuulette tarinani päättyvän, aiotte lähettää minut takaisin, kohtalooni. Niin, se tarkoittaa, että vaikka kuolen, se ei ole teidän ongelmanne. [...] Tänne tuli yksi naispoliisi, niin, hän toi kameransa. Hän on se henkilö, joka valmistelee dokumenttini, koska minulla ei ole matka-asiakirjoja, joten hän on se henkilö, joka valmistelee asiakirjat matkustukseen ja niin. Te annatte minulle mahdollisuuden työskennellä, kun minulla on mahdollisuus työskennellä, ja nyt, kun kaikki on järjestetty, sanotte minulle, että se on negatiivinen. [...] Niin, mitä minä sanon? Minulla ei ole mitään sanottavaa. Jos lähdän, lähdän kaikkivaltiaan Allahin kanssa, ja odotan sitä. Sainoin näin hänelle. Ja hän ”naps, naps” [napsauttaa sormiaan matkiakseen kameran ääntä] ja hän sanoi, että minun pitää odottaa kolme viikkoa. [...] Mutta tapasin hänet viime viikolla. En edes muista päivää. Joten niin... Joten olen kuin nälkäinen leijona, joka odottaa lihaansa. [Suom. EP]

Ruumiin ajattelua ja koreografiaa yhdistävästä näkökulmasta nousee lupaus toisenlaisesta konfliktien maantieteestä, joka haastaa nykyisen tavanomaisen ymmärryksen poliittisen yhteisön luonteesta ja tunnuspiirteistä. Tällöin pohdittavia kysymyksiä olisivat: Kuinka tilapäisiä ovat omat identifiotumismme muodot ja tavat? Kenellä on oikeus päättää niistä? Missä määrin lopulta olemme kehoista käytävän kamppailun ulkopuolella? Toisin sanoen, onko vaille turvapaikkaa jääneiden kokemana tilapäisyys vain heille tyyppillistä ja kansalaisuuteen paikantuva identiteetti ”vakaampi” ja pysyvämpi tapa ajatella yksilön paikkaa maailmassa? Kun ajattelua kohdistetaan liikkeiden koreografiaan, siirrytään tuntemattoman tilan esittämiseen ja havainnoimiseen. Kuten haastattelusitaatit osoittavat, tämä ilmenee useiden eri merkitysten samanaikaisena läsnäolona. Mikään juonne, merkityksen antaja tai sen kohde ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä tai nostettavissa ensiarvoiseksi. On vain liikettä paikkojen välissä ja osien jakautumista, rytmin muutoksia ja askelkuvioiden yhteen soittamista. Silti tuo ”vain” on paljon enemmän kuin

mitä tiedon tai kokemuksen yksisilmäinen tarkastelu ja siten moniulotteisen toimijuuden ja toiminnan ylenkatsominen tarjoavat. Lupaus piillee siinä, että keskittymällä liikkeeseen, ei sen suuntaan tai liikkujaan, saavutetaan monivivahteinen ja hienojakoinen näkemys turvapaikanhakijuuden muodoista ja käytännöistä sekä siitä, mitä niiden luomat tilat tekevät kehoille.

KIRJALLISUUS

- Ahmed, S. & J. Stacey (2001; toim.). *Thinking through the skin*. 241 s. Routledge, London & New York.
- Bermann, K. (1998). The house behind. *Teoksessa* Nast, H. J. & S. Pile (toim.): *Places through the body*, 165–180. Routledge, London & New York.
- Biddle, J. (2001). Inscribing identity: skin as country in the Central Desert. *Teoksessa* Ahmed, S. & J. Stacey (toim.): *Thinking through the skin*, 177–193. Routledge, London & New York.
- Birkeland, I. J. (2005). *Making place, making self*. 168 s. Ashgate, Aldershot.
- Casey, E. S. (2001). Between geography and philosophy: what does it mean to be in the place-world? *Annals of the Association of American Geographers* 91: 4, 683–693.
- de Certeau, M. (1984). *The practice of everyday life*. 229 s. University of California Press, Berkeley.
- de Genova, N. P. (2002). Migrant illegality and deportability in everyday life. *Annual Reviews in Anthropology* 31, 419–447.
- Grosz, E. (1994). *Volatile bodies*. 250 s. Indiana University Press, Bloomington.
- Howarth, D. (2006). Space, subjectivity, and politics. *Alternatives* 31: 2, 105–134.
- Järvinen, H. (2004). Tanssia ilman tilaa: Nijinskyn *L'Après-midi d'un Faune* (1912). *Teoksessa* Laitinen, R. (toim.): *Tilan kokemisen kulttuurihistoria. Cultural History – Kulttuurihistoria* 4, 15–54.
- Kirby, K. M. (1993). Thinking through the boundary: the politics of location, subjects and space. *boundary 2* 20: 2, 173–189.
- Kuusisto-Arponen, A.-K. (2007). Sotalapsien paikka(tunne). *Alue ja Ympäristö* 36: 2, 3–17.
- Kymäläinen, P. (2003). Topologies of becoming. *Space and Culture* 6: 3, 235–248.
- Kymäläinen, P. & A. A. Lehtinen (2007). Places on the move. Rethinking the chora of geography. *Julkaisematon artikkelikäsikirjoitus*.
- Logan, C. (2005). The space between: phenomenologies of audience, performer, and place for three performances of *Menopause* and *Desire*. *Text & Performance Quarterly* 25: 3, 282–289.
- Moorehead, C. (2006). *Human cargo*. 330 s. Vintage, London.
- Nancy, J.-L. (1996). *Corpus*. 111 s. Gaudeamus, Helsinki.
- Nancy, J.-L. (2000). *Being singular plural*. 207 s. Stanford University Press, Stanford.
- Nash, C. (2000). Performativity in practice: some recent work in cultural geography. *Progress in Human Geography* 24: 4, 653–664.

- Nyers, P. (2008). No one is illegal between city and nation. *Teoksessa* Isin, E. F. & G. M. Nielsen (toim.): *Acts of citizenship*, 160–181. Zed Books, London.
- Ranta-Tyrkkö, S. (2005). Lihaa ja verta. Etnografisen kenttätöiden ruumiillisuus. *Teoksessa* Hirsiaho, A., M. Korpela & L. Rantalaiho (toim.): *Kohtaamisia rajoilla*, 225–246. SKS, Helsinki.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. 156 s. Pion, London.
- Revill, G. (2004). Performing French folk music: dance, authenticity and nonrepresentational theory. *Cultural Geographies* 11: 2, 199–209.
- Salter, M. (2006). The global visa regime and the political technologies of the international self: borders, bodies, biopolitics. *Alternatives* 31: 2, 167–189.
- Scott, G. G. (2004). Undocumented immigrants in the 21st century: perceptions of spatial legitimacy. *Teoksessa* Janelle, D. G., B. Warf & K. Hansen (toim.): *WorldMinds*, 589–593. Kluwer Academic, Dordrecht.
- Smith, M. P. (1992). Postmodernism, urban ethnography, and the new social space of ethnic identity. *Theory and Society* 21: 4, 493–531.
- Tate, S. (2001). ‘That’s my Star of David’: skin, abjection and hybridity. *Teoksessa* Ahmed, S. & J. Stacey (toim.): *Thinking through the skin*, 209–222. Routledge, London & New York.
- Thrift, N. (2007). *Non-representational theory*. 336 s. Routledge, London.
- Thrift, N. & J.-D. Dewsbury (2000). Dead geographies – and how to make them live. *Environment and Planning D* 18: 4, 411–432.
- Vidler, A. (1993). Spatial violence. *Assemblage* 20, 84–85.
- White, A. (2002). Geographies of asylum, legal knowledge and legal practices. *Political Geography* 21: 8, 1055–1073.